

'หัวลำโพงศตวรรษใหม่' แหล่งศก.
สร้างสรรค์ เชื่อม
วัฒนธรรม-การค้า
จุฬาฯ ▶9
นำวิจัยแบบมีส่วนร่วม

'หัวลำโพงศตวรรษใหม่' แหล่งศก.สร้างสรรค์ เชื่อมวัฒนธรรม-การค้า จุฬาฯ นำวิจัยแบบมีส่วนร่วม

รายงานพิเศษ

"หัวลำโพง" หรือสถานีรถไฟกรุงเทพเป็นสัญลักษณ์ที่อยู่คู่กรุงเทพมหานครมายาวนานกว่า 105 ปี ตั้งแต่เริ่มมีการวางรากฐานการคมนาคมในสยามประเทศสมัยรัชกาลที่ 5 แต่นับจากนี้ หัวลำโพงต้องเปลี่ยนร่างสู่บทบาทใหม่เมื่อการรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) วางแผนย้ายการให้บริการเส้นทางรถไฟเกือบทั้งหมดไปที่สถานีกลางบางซื่อ ซึ่งจะเป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญกับโครงการก่อสร้างเส้นทางรถไฟฟ

ขานเมืองสายสีแดง

ประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของหัวลำโพงจะเป็นเช่นไร? การรถไฟแห่งประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สนับสนุนให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และสถาบันอาศรมศิลป์ ดำเนินการวิจัยเพื่อหาทิศทางอนาคตของหัวลำโพงในศตวรรษใหม่ ผศ.ดร.เฟื่องอรุณ ปรีดีดิกล ประธานสาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาฯ และผู้อำนวยการแผนงานการศึกษาเพื่อวางกรอบ"โครงการอนุรักษ์และพัฒนา

พื้นที่สถานีรถไฟกรุงเทพ(หัวลำโพง)" กล่าวว่าแผนการศึกษาโครงการนี้เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2563 โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ เน้นวิจัยคุณค่าเชิงอนุรักษ์และนำเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์พื้นที่ทั้งนี้กระบวนการวิจัยเปิดให้หลายภาคส่วนของสังคมมาร่วมกันกำหนดทิศทางอนาคตของหัวลำโพงด้วย

"การวิจัยครั้งนี้ประชาชนเป็นทั้ง "ผู้ร่วมคิด" คือมีส่วนร่วมในการออกแบบในฐานะ "ผู้ใช้ประโยชน์" เพราะทุกคนสามารถมาใช้ประโยชน์ได้ และเป็น "ผู้รับผิดชอบ" คือเมื่อใช้ประโยชน์แล้วต้องช่วยกันรักษาสมบัติของคนไทยทุกคน จากการวิจัยครั้งนี้ชัดเจนว่าประชาชนเห็น "สถานี

รถไฟฟ้าลำโพง” เป็นของคนไทย ทุกคน”
ผศ.ดร.เฟื่องอรณ กล่าว

● “สถานีหัวลำโพง” ชุมทางเชื่อมคุณค่า
เดิม กับเศรษฐกิจใหม่

ผศ.ดร.เฟื่องอรุณ เผยผลการวิจัยใน
ระยะที่ 1 ซึ่งเน้นศึกษามิตคุณค่าเชิงอัต
ลักษณ์และความต้องการทางสังคมเบื้องต้น
ว่า “แนวทางการพัฒนาต้องทำให้หัวลำโพง
เป็นพื้นที่ที่พึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจและ
เป็นจุดเชื่อมโยงกับย่านเมืองเก่าของกรุง
เทพฯ มี ผศ.ธิป ศรีสกุลไชยรักษ์ สถาบัน
อาศรมศิลป์ เป็นหัวหน้าโครงการ

ผลการวิจัยจากโครงการสอดคล้องกับแนวคิดของการรถไฟฟ้า ที่ได้วางแผนลงทุนพัฒนาพื้นที่หัวลำโพงให้เป็น **“บ้านรถไฟฟ้า”** โดยจะให้เป็นพิพิธภัณฑ์รถไฟฟ้าและวางโครงการพื้นที่เชิงอนุรักษ์ในเส้นทางเลียบทางรถไฟในลักษณะสร้างพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมพื้นถิ่นและพื้นที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ตลอดจนบูรณาการร่วมกับพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ในเขตเมืองเก่า

● แนวทางแปลง “หัวลำโพง” ให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์แห่งอนาคต

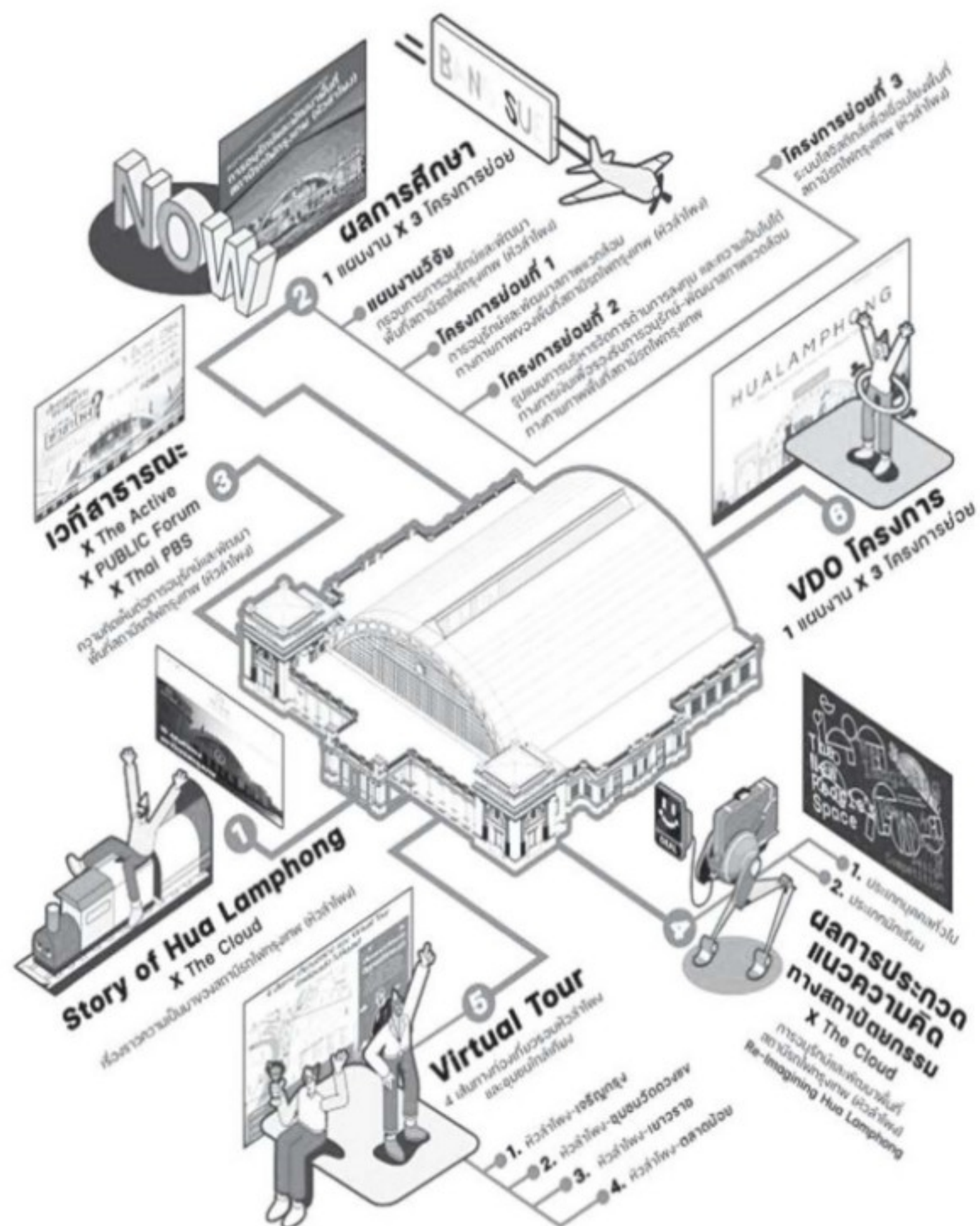
จากแนวทางพัฒนานาณิธิไฟฟ้า
ลำโพงที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ต่อยอดสู่
การค้นหาลักษณะการใช้ประโยชน์ของ
อาคารและพื้นที่ภายนอกหัวลำโพงให้เป็น
แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเศรษฐกิจเชิงสร้าง
สรรค์ รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และพื้นที่
สาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของ
กลุ่มคนที่หลากหลาย แผนการศึกษาระยะที่
2 ประกอบด้วย 3 โครงการย่อย

1.การศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่สถานีรถไฟหัวลำโพง ได้ข้อเสนอลักษณะการใช้งานและประโยชน์ของพื้นที่และอาคารต่างๆ 3 รูปแบบคือ

แบบที่ 1 สัดส่วนของพื้นที่ที่ใช้เป็นพื้นที่สาธารณะและพื้นที่เชิงพาณิชย์มากที่สุด มีสัดส่วนเท่ากันคือร้อยละ 30

แบบที่ 2 สัดส่วนของพื้นที่ที่ใช้เป็นพื้นที่เชิงพาณิชย์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30 รองลงมาคือ ลานกิจกรรม พื้นที่สร้างสรรค์ และพื้นที่อนุรักษ์ ในสัดส่วนเท่าๆ กันคือ ร้อยละ 18

แบบที่ 3 สัดส่วนของพื้นที่ที่ใช้เป็นพื้นที่เชิงพาณิชย์มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40

รองลงมาคือ ลานกิจกรรมและพื้นที่อนุรักษ์
ในสัดส่วนเท่าๆ กันคือร้อยละ 18

2. การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการด้านการลงทุนและความเป็นไปได้ทางการเงิน เพื่อรองรับการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพพื้นที่ห้วยลำโพง โดยอาจจะต้องชดเชยสิ่งที่คนในสังคมสูญเสียไป

3. การศึกษาระบบโลจิสติกส์เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่หัวลำโพงแบ่งเป็น 2 ส่วนย่อย คือ ระบบเชื่อมโยงพื้นที่ภายในสถานีและระบบโลจิสติกส์จากสถานีรถไฟหัวลำโพงไปยังสถานที่ต่างๆ ด้วยรูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย โดยมีสถานีรถไฟหัวลำโพงเป็นจุดศูนย์กลางหรือจุดเชื่อมต่อที่สำคัญ

● ภาคส่วนสังคมหลากหลาย ร่วมวาดฝัน
หัวลำโพง

การวิจัยระยะที่ 2 ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณโดยรูปแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) เน้นการสื่อสารสู่สาธารณะเพื่อสร้างการรับรู้ในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ห้วยลำโพงและเกิดความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบของกระบวนการวิจัยมีทั้งสำรวจ สัมภาษณ์ จัดกิจกรรมต่างๆ การ

สื่อสารและรับฟังความเห็นผ่านช่องทาง
ต่างๆ อาทิ Facebook Fanpage โครงการ
วิจัยอนุรักษ์และพัฒนาสถานีรถไฟกรุงเทพ-
หัวลำโพงกิจกรรม Community Walk การ
เสวนาวิชาการการจัดเวทีสาธารณะโดยร่วม
กับสื่อสาธารณะ เช่น ThaiPBS The Active
และ The Cloud รวมทั้งสนทนากลุ่มย่อย
ของผู้แทนภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสำรวจความ
เห็นผ่าน Google Form การสื่อสารผ่าน
สื่อสาธารณะและสถานีวิทยุจุฬาฯ การนำ
เสนอเส้นทางท่องเที่ยว “หัวลำโพงและ

ชุมชนใกล้เคียง” (HuaLamphong Virtual Tour) และจัดนิทรรศการออนไลน์

ผศ.ดร.เฟื่องอรุณเผยถึงความท้าทายในการวิจัยครั้งนี้ว่า “เป็นการบูรณาการระหว่างศาสตร์สาขาต่างๆ ทั้งสถาปัตยกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รวมทั้งเป็นการวิจัยที่ศึกษาในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ต้องปรับรูปแบบเก็บข้อมูลและการทำงานหลายด้านให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ในขณะเดียวกันต้องตอบโจทย์การวิจัยให้ครบถ้วน”

ผศ.ดร.เฟื่องอรุณแนะว่าผลการวิจัยจากโครงการนี้สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้หลายมิติ “การรถไฟฟ้า และการท่องเที่ยวสามารถนำผลวิจัยไปใช้ขับเคลื่อนเชิงนโยบาย และเป็นกรอบประกวดแบบการพัฒนาหัวลำโพง คนกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับหัวลำโพงจะเกิดความเข้าใจและรับรู้คุณค่าของการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สถานีรถไฟหัวลำโพงซึ่งมีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของไทย”

นอกจากนี้ การรถไฟฟ้า นักลงทุน นักธุรกิจ ผู้ประกอบการในพื้นที่ และเครือข่ายธุรกิจ เพื่อสังคมกรุงเทพฯ สามารถนำผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการด้านการลงทุนและความเป็นไปได้ทางการเงินไปใช้เป็นแนวทางร่วมลงทุนในพื้นที่หัวลำโพง ทั้งการลงทุนในการจัดการท่องเที่ยว และการประกอบการเชิงสร้างสรรค์รวมถึงคนในชุมชนรอบสถานีรถไฟหัวลำโพง สามารถนำผลการวิจัยไปขับเคลื่อนเป็นแนวทางพัฒนาชุมชนรอบสถานีรถไฟหัวลำโพงได้อีกด้วย